

A „sajátutasság” védelmében...

**(Néhány megjegyzés a „közösség-
izmus” kapcsán)**

Bevezetés gyanánt:

E tanulmányomnak keretein belül tulajdonképpen a saját tevékenykedésem során felmerülő leggyakoribb dilemma kapcsán kísérlem meg gondolataimnak formába öntését, elvégre amióta a Gnózisra való aktív ráirányultság, illetőleg az e tradíció szellemében megnyilvánuló metafizikai megvalósítás képezi mindennapjaimnak fókuszát, nem ritkán talál meg a kérdés, amely szerint lehetséges-e úgymond egyéni ösvényen, mindennemű vallási, spirituális és szellemi közösség kikapcsolása mellett kutakodni és előrehaladni ezen az úton, avagy csupán akképpen válhat sikerrel koronázhatóvá a vállalás, amennyiben azt konkrét irányvonal mellett elköteleződve, egy meghatározott tradíció képviselőjeként próbálja megvalósítani a személy. Minthogy a gondolatkör voltaképpen azóta kíséri végig ténykedésemet, amióta első ízben erre az útra tévedtem, mostanra mintegy elkerülhetetlennek érzem annak megtételét, hogy egy hosszában és részleteiben egyaránt kimerítőnek szánt tanulmány formájában tegyek kísérletet álláspontom kifejtésére. Első ízben persze rögvest előre kell bocsátanom, hogy céloom mindezzel egyáltalán nem valamiféle „magyarázom a bizonyítványomat” típusú kortesbeszéd, és nem is a saját út minden áron való legitimációjára tett erőltetett kísérlet, hanem a témakör alapos és körültekintő körbejárására irányuló vállalkozás, legalábbis én magam kétségtelenül ennek jegyében kívánok eljárni gondolataimnak papírra vetése kapcsán. Érdeemes ugyanis tekintetbe vennünk, hogy a probléma fontosságához és lényegi voltához kérdés sem férhet, elvégre valamennyi szellemi úton járó személy esetében szükségesnek mutatkozik annak alapos végiggondolása, hogy haladásának ösvényét, illetőleg Hamvas Béla szavaival élve „üdvtervét” miként határozza meg.

Akadnak közöttünk olyanok, akik szerint a szellemi út bejárásának alapfeltétele (főként praxeológiai természettel rendelkező okok miatt) egy meghatározott tradíció mellett való elköteleződés, míg mások (mint például az általam rendkívül tisztelt és sokra tartott dr. László András) gondolatmenete szerint nem feltétlenül szükséges egyetlen kiemelt tradíció követése. Egyesek szerint a közösség (communio, ecclesia, societas) kihagyhatatlan és megkerülhetetlen tényező a szellemi úton járó számára, olyannyira, hogy egyes (főként neo-gnosztikus, pszeudo-kabbalista és modern rózsakeresztes) irányzatok egészen annak kijelentéséig mennek, hogy az adott hagyomány tanításai nem is tanulmányozhatóak egyénileg, csakis és kizárólag közösség keretein belül, míg mások ezzel szemben igenis elfogadják és elismerik a főként szoláris karakterrel rendelkező, egyéni utaknak létjogosultságát. Az én véleményem szerint a kérdés rendkívüli összetettségéből fakadóan nem igazán vehetjük a bátorságot (már amennyiben nem kívánunk igazán gyorsan roppant neveltségessé válni), hogy egyértelműen pálcát törjünk valamely alternatíva felett, avagy „ex cathedra” kikiáltani valamit egyedül üdvözítő lehetőségnek, míg a másmilyen álláspontok képviselőit különböző hangzatos, minősítő célzattal rendelkező jelzők használatát latba vetvén igyekszünk hitelteleníteni. Vizsgálódjunk tehát lehetőleg minél objektívabb nézőpontra helyezkedvén ebben a kérdésben...

Személyes tényezők:

Jelen soroknak papírra álmódója számára az individualitás különösen is erőteljes jelentőséggel bír, voltaképpen amióta csak az eszét tudja. Egyes szám első személyre váltván elmondhatom, hogy életemnek nagyjából tízesztendő kora óta töretlen és következetes hittel és elkötelezettséggel viseltetek az egyéni életutak legitim voltát illetően, és bár a közösségi jelleggel rendelkező irányultságok létjogosultságát nem kívántam sohasem eltagadni, azt minden kétséget kizáróan felettébb nehezen tűrtem és viseltem, amennyiben ez utóbbi irányvonal képviselői megkísérelték saját álláspontjaikat rám oktrojálni. A lélektan területén néminemű jártassággal rendelkező személyként (bár ennek a gondolatnak igazságát érvényes tradicionális tudással rendelkezvén bárki beláthatja) egyértelmű számomra, hogy minden egyes individuum rendelkezik egyfajta temperamentummal, egyfajta bázis-személyiség struktúrával, amelynek természetét és milyenségét voltaképpen mintegy a születésen túlról (persze egyáltalán nem valamiféle vulgáris reinkarnáció-felvetés értelmében) hozza magával, és amely e világi sorsára – finoman szólva – rendkívül erőteljes hatással bír. Az én esetemben ez minden bizonnyal egyfajta sajátságos, rendkívül erős individualitás-éntudat képében látszott manifesztálódni, amely voltaképpen kétségkívül „hajlamosít, bár nem predestinál” bizonyos sors-szerűségekre. E világnak terein belül megnyilatkozó elsődleges orientációmát mindig is az egyéni lehetőségek, ösvények, és irányultságok felkutatásának szándéka határozta meg, és ellentétben sokakkal számomra mindig is erőteljes negatívumnak hatott, amennyiben egy bizonyos dologi megnyilvánulás (legyen az tárgy, zenei stílus, vallás, vagy társaság) túlságosan is népszerű, illetőleg sokak által kedvelt, vagy követett. Általánosságban elmondható, hogy igyekeztem megkeresni azokat a területeket,

amelyek a legkevésbé ismertnek, legkevésbé népszerűnek és kétségtelenül a legkevesebb követővel rendelkezőnek számítottak, egészen odáig elmenően, hogy életemnek egy pontján túl kimondottan olyan ösvények irányában nyilatkoztak meg abszolút preferenciáim, amelyeket rajtam kívül még senki sem taposott, rajtam kívül még senki sem követett sohasem. Ez az éppen aktuális életszakaszaimnak és körülményeimnek függvényében lehetett a lehető legnépszerűtlenebb frakció egy stratégiai játékban, de akár az elképzelhető legkisebb létszámú, legismeretlenebb és legjelentéktelenebb vallási irányzat is.

Az emberek közül nem kevesen azon álláspontra helyezkednek, hogy mindaz, amit sokan követnek, amiben sokan hisznek, amit sokan megvásárolnak, annak kapcsán egészen bizonyosan nem állhat fenn számottevő tévedés lehetősége, az én esetemben viszont leggyakrabban úgy vetődött fel a kérdés, hogy „az az út, amelyet sokan követnek, az egészen bizonyosan nem az én utam”. Mindennek belátásához nem bizonyult szükségesnek számomra semmiféle előzetes prekoncepció megléte, semmiféle előzetes tudás rendelkezésre állása, mondhatni mintegy intuíció-szerűen ébredt fel bennem ez a fajta preferencia. A serdülőkor környékén persze valamelyest megnyílt a látóterem a közösségi utaknak irányában, azonban mindez valamiképpen másmilyen módon nyilvánult meg és alakult, mint a kortársaim körein belül megszokottnak számító módozatok, így például ami sokaknak számára valamely politikai irányzat tábora, társadalmi eszme követői köre, avagy esetleg könnyűzenei együttes rajongói csoportja, az számomra mint valamilyen szerzetesrend, vagy vallási felekezet jelentett kapcsolódási pontot a közösségi léttel. Azt lehet tehát mondani, hogy a „közösségiség” irányában fogékony időszakom is a „minél individualizáltabb, minél egyedibb, annál jobb” mottó tengelyén belül bontakozott ki, azaz a korai tömegpszichológia

által bevezetett fogalommal élve sohasem kívántam mintegy „feloldódni a közösséggel való azonosulásban”. Amikor és amennyiben közösséget kerestem, az számomra mindenkor a kisközösség víziójában számított kristályosíthatónak, a számosság és nagyszámúság sokakkal ellentétben az én szememben mindig is inkább számított taszító jellegzetességnek és negatívumnak, mintsem hogy a rokonszenvedés érzését keltse bennem. 2010 után, azaz húszesztendőes koromat követően már egyáltalán nem kerestem mást, mint a közösségi lét lehető leglimitáltabb, leginkább kisközösségi keretek között megnyilvánuló és megnyilvánítható lehetőségeit, mígnem végső soron arra jutottam, hogy szellemi utazásomat egyéni úton valósítom meg. Persze, természetesen esetemben sem lehetséges úgymond „vegytisztán” egyéni ösvényről beszélni, megítélésem szerint azonban mégis a „sajátutasság” hipotetikus kategóriájába tartozónak számíthat irányultságom, ugyanis sem a tradícióválasztás kérdéskörét alapul véve nem mondható elköteleződöttnek egyetlen partikuláris hagyomány mellett sem, illetőleg a közösségi létben formát öltő megélési módozatok is alapvetően kívül esnek érdeklődési körömön.

„Sajátutasság”, mint életút:

Mielőtt még alaposabban belemerülnénk körüljárandó témakörünk részleteibe, a tisztánlátás kedvéért szeretnék néhány bekezdést szentelni a magam saját útjának (ígérem, ezúttal igen vázlatos) bemutatására, még hozzá azon célból, hogy ennek bizonyos mértékű és szintű megismerése által Olvasóm maga vonhasson tanulságot afelett, hogy ösvényem vajon tekinthető-e szellemi szempontok szerint legitimnek nevezhető haladási irányvonalnak, avagy sem. Ennek meghatározása ugyanis korántsem elhanyagolható mértékű jelentőséggel bír, hiszen mainapság számtalan „ad hoc” jellegű spirituális praxist illetnek az „egyéni út” jelzővel, amelyeknek esetében sajnos igencsak gyakran fennáll a teljes és végletes deviáció jelenvalósága, azaz az ezeken járók, bár a saját látószögükből szemlélvén haladást tapasztalnak, ez a fajta haladás az optimálissal („Sursum vivere”) éppen ellentétes irányban – azaz lefelé, a széthullás irányában – valósul meg, avagy jobb esetben az illető csupán egy helyben toporog, és valójában nem igazán jut el sehová sem. Az én saját utam tengelypontját voltaképpen a Gnosis, azaz a direkt, személyes, tapasztalaton alapuló Tudás, illetőleg az ennek irányában megnyilvánított törekvés képezi, tehát végső soron az Istenről, végső és valódi Önmagam(i)ságomról való tapasztalatszerzés és Tudás irányába mutat.

A Tudásnak eme fajtája azonban mindenképpen együtt kell, hogy járjon egyfajta megvalósításra irányuló törekvéssel, hiszen ahogyan korunk egy Bölcsse megfogalmazza: ez a létszemlélet (nevezetesen az autonoteizmus) egyenesen „kiált a megvalósításért”. Ennek a szemléletnek követője számára ugyanis egyáltalán nem lehet elegendő, hogy doktrinális ismereteinek elmélyítése útján, avagy valamiféle direkt, intuitív tapasztaláson alapuló felismerés által eljut a Gnosis egy

meghatározható (avagy éppen kevésbé meghatározható) szintjére, hanem ennek a Tudásnak és megtapasztalásának a megvalósítására, jelenvalóvá tételére szükséges törekednie. Egyszerűbben szólván egyáltalán nem elegendő csupán mondogatni és unos-untalan ismételn bizonyos frázisokat, hanem ezeknek minél mélyebben és teljesebben való átélésére, realizációjára kell helyezni a hangsúlyt. E realizációs törekvés esetében főként olyan hagyományok bevonása mellett ölt formát, mint a kereszténység valóban gnosztikus irányultsággal bírónak nevezhető irányvonalai, illetőleg (mostanság főként és különösen) a hermetikai alkímiai tradíció, és kétségkívül a tradicionális theurgia és kabbalah tanításai.

Erre a fajta meghatározásra és meghatározottságra a tárgykört illetően csupán felületes jártassággal rendelkező személyek esetenként rásüthetik, hogy valamiféle korunkban divatos, „nyúédzses” szinkretizmussal állnak szemben, avagy „a gnoszticizmus eretnkség” végsőnek szánt érve által igyekeznek hatálytalanítani mindazt, amelyet az iméntieknek során kifejtettem. Éppen evégett igyekszem rögvest kijelenteni, hogy a magam részéről óriási energiákat fektetek abba, hogy a különféle pseudo-spirituális és ál-metafizikai, René Guénon szavaival élve ál-, illetőleg ellenbeavatási természettel rendelkező irányzatokat elkerüljem, és bármerre is kalandozzak, azt kizárólag egyfajta szigorú regularitás szem előtt tartása mellett tegyem. Úgy is mondhatnám, hogy számomra alapvető jelszó gyanánt válik megfogalmazottá a tradicionalitás és regularitás, legalábbis ami a szellemi és metafizikai kérdéseknek körét illeti. Amikor például az Iszlám misztikus ágazataival foglalkozom, akkor semmi esetre sem mondjuk Inayat Khan, vagy Bawa Muhaiyaddeen tanításait veszem alapul, hanem olyan szerzők szellemiségére és munkásságára támaszkodom, mint Ibn Arabi, Abdul Qadir Gilani, avagy esetleg Al-Ghazali. Ugyanígy számomra a

gnosztikus hagyomány nem Samael Aun Weor, C. G. Jung, Rudolf Steiner, vagy Helena Blavatsky nevével kezdődik, hanem „legalábbis” olyan nagy és kiváló személyiségek tanításai által, mint René Guénon, Arturo Reghini, Julius Evola, Agrippa, Paracelsus, avagy Komjáthy Jenő. Személyes érdeklődési köreim kapcsán mondhatni elsősorban arra vagyok kíváncsi, hogy miként lehetséges olyan módon metafizikával és spiritualitással foglalatoskodni, hogy az egyfelől kikerüljön a mainstream, túlnyomórészt tisztán exoterikus természettel rendelkező vallások és irányzatok értelmezési keretrendszeréből, és ezzel párhuzamosan lehetőség szerint messzire kerülje el a New Age spirituális mocsarait és állóvizeit. Praxeológiai szempontok szerint (ön)vizsgálódnván azt mondhatom, hogy a szakramentalitás és ritualitás irányában kifejeződő elköteleződésemből fakadóan, elsősorban a számomra adatott Rítus által próbálok egyre és egyre közelebb kerülni az Abszolútumhoz, azaz egyfajta „rítusra centrált” praxis mellett teszek hitet.

Ez irányú tevékenységem legfőbb fókuszja a kérdéses szertartásnak zárt keretek között való végzése, amely gyakorlattal szemben persze nem kevés ismerősöm fogalmazza meg abbéli aggályát, hogy egy ilyen ténykedés alapvetően ellentmond a Liturgia valódi céljának, nevezetesen a közösségi jelleg megvalósulásának. Bizonyos fokon magam is elismerem ezeknek a felvetéseknek létjogosultságát, és – ugyancsak bizonyos fokon – igazat adok azoknak a megközelítéseknek, amelyek e szertartásnak főként közösségi jelleget tulajdonítanak. Megközelítésmódjaink között abban vélem felfedezni a különbséget, hogy míg ezen ismerőseim a Szent Cselekmény áldozati jellegét hangsúlyozzák (azaz Krisztus kereszttáldozatának megújítását), avagy az Utolsó Vacsora kapcsán elsősorban közösségi eseményként értelmezik, az én megközelítésem a theurgikus jellegre helyezi a hangsúlyt, tehát

az érdekel, hogy én magam Mit (jobban mondva inkább Kit) találok, avagy vélek felfedezni a kehelyben. Ezek megítélésem szerint különféle aspektusait képezik, ám valójában mind részét alkotják a Szentség lényegiségének, és voltaképpen inkább egyéni megközelítésmód kérdése, hogy mely látásmód válik hangsúlyossá és hangsúlyozottá a személy (avagy a közösség) életében. Ehhez kapcsolódóan azonban mindenképpen szükséges számunkra egy újabb, rövidebb szabott kitérőnek megejtése, amennyiben a precizitás kedvéért el kell mondani, hogy a különféle rituális cselekmények természete, célja és ha úgy tetszik, eszközkészlete meglehetősen különbözhet egymástól, és a tradicionális ösvényeken mindig is jelenvalónak számított a magányos és közösségi keretek között végzett rítusok között való különbségtétel. Az én gondolatmenetem e ponton tehát elsődlegesen azt kívánja firtatni, hogy miként kezelhető a kérdés azon rítusoknak kapcsán, amelyek egyaránt végezhetőek magányosan, illetőleg közösségi keretek között.

Amennyiben a közösségi tényezőket (áldozat, esetleg szeretetlakoma) vesszük alapul, úgy valóban szükségessé válhat tehát – persze megint csak bizonyos fokon – megerősítenem azon ismerőseimnek igazát, akik szerint nem ildomos a sajátomhoz hasonló szertartást végezni konkrét közösség jelenléte nélkül, elvégre ezen a ponton (jelesül az ő nézőpontjukra helyezkedvén) tényleges okkal vetődhet fel a kérdés, hogy vajon miféle szeretetlakoma az, amelyet a házigazda úgymond egymagában ül meg. Ha azonban a mélyebb, mondhatni theurgikus szempontok szerint megnyilvánuló értelmet nézzük, akkor voltaképpen teljes mértékben lényegtelenné válik, hogy kézzel fogható módon jelen van-e, osztozik-e benne valamiféle közösség, avagy sem. Ilyen jellegű nézőpontok megjelennek többek között a keresztény orthodoxia körein belül is, ahol egyáltalán nem

számít megengedhetetlenek, amennyiben a Liturgiát végző áldozópapon (és egy ministráns, vagy kántoron) kívül nincsen jelen más a szertartás során, elvégre bizonyos megközelítések úgy tartják, hogy a celebrációt végző papot mindig két, láthatatlan alakban jelenlevő angyal segíti, így valójában soha nincs egyedül, még abban az esetben sem, amikor nem áll rendelkezésre megfelelő számossággal rendelkező gyülekezet. Hasonló módon megnyilvánulni látszó hozzáállás érhető tetten a karthauzi hagyomány keretein belül, ahol még a múlt század elején is dívott azon szokás, hogy minden egyes szerzetespap különálló mellékoltár előtt végezte a Liturgiát, bár az igazság kedvéért szükséges megjegyeznünk, hogy mindegyiküket ministráns segítette, elvégre valóban előfordulhatnak olyan történések (példának okáért a szertartást végző hirtelen rosszulléte, avagy egyéb zavaró tényezők), amelyeknek felmerülése esetén szükségessé válhat a segítő beavatkozása. Ennek ellenére azonban – a lényegyet tekintve – semminemű hatást nem gyakorol a szertartás érvényes voltára azon tény, hogy az áldozópapon kívül jelen van-e valamiféle közösség, avagy sem.

A magam részéről azt gondolom, hogy a közösség szerepe a szakramentális szertartás során tulajdonképpen attól függ, hogy ezen rendkívül összetett eseménynek éppen melyik aspektusát hangsúlyozzuk. Az én esetemben tehát a kérdéses Rítus elsősorban theurgikus vetületei miatt rendelkezik alapvető fontossággal, ennek gyakorlása pedig egyáltalán nem igényel közösségi jelenlétet. Felmerülhet persze annak kérdése, hogy vajon Krisztus eredeti szándéka szerint való-e ezen általam képviselt megközelítésmód, az Utolsó Vacsora történéseit alapul véve ugyanis – mint fentebb írtam – bizonyos szempontok szerint vizsgálódnak igazat kell adnunk azon álláspont képviselőinek, akik a Cselekmény közösségi jellegét hangsúlyozzák. Válaszaimat megfogalmazván azt tudom

mondani, hogy ismételen csak érdemes megvizsgálunk a krisztusi tanítás talaján álló orthodox és katolikus tradíciókat, amelyeknek szertartásait felületes rátekintés birtokában vizsgálván okkal lenne felvethető az erőteljes eltávolodás az Evangélium gyakorlatától. Bizonyos protestáns felekezetek (és persze sajnos a liturgikus reformot követően maga a Római Katolikus Egyház is) ebből a gondolatból kiindulván tesznek kísérletet az eredeti krisztusi gyakorlathoz való visszatérésre, amely kezdeményezés bizonyos szempontból persze hasznára válhat egyeseknek, azonban érdemes figyelembe vennünk azt a kérdést, hogy vajon miért is képviseli az eredeti katholicizmus és orthodoxia, mint valid tradíciók azt az álláspontot, hogy a Szent Liturgiát szigorú szertartásrend szerint ünneplik, és nem egyszerűen az Utolsó Vacsorát – mint konkrét eseményt – elevenítik fel, ha úgy tetszik, élik újra általa, mint ahogyan ezt a protestánsok teszik.

Meghúzódik persze egyfajta látszólagos szakadék az evangéliumi értelmezés és a sakramentális katholicizmus-orthodoxia gyakorlata között, ám amennyiben a Szentmisé, mint Szent Cselekményt mélyebb értelmében vizsgáljuk, ennek a szakadéknak látszólagos és illuzórikus volta könnyedén nyilvánvalóvá válhat számunkra. Nem egyszerűen arról van szó, hogy a Szent Liturgia cselekménye rendkívül ősi (tehát voltaképpen a kereszténység alapítását megelőző) forrásokra nyúlik vissza, hanem arról is, hogy a Rítus mélységei sokkalta kiterjedtebbek és szerteágazóbbak annál, mintsem hogy a pusztán szeretetlakomaként, avagy áldozati cselekményként való definiálásával megelégedhetnénk. Hogy szeretetlakomae a Szent Liturgia? Áldozati cselekmény-e a Szentmise? Természetesen! Ez is, és az is... ám lényegét tekintve sokkalta mélyebb, sokkalta több ezeknél. Tény és való, hogy a keresztény-gnosztikus Szent Liturgia alapvetően a jézusi alapításra, nevezetesen az Utolsó Vacsora eseményeire épül,

azonban lényegét tekintve egyúttal kapcsolatot teremt olyan ősi, tradicionális rítusokkal, amelyek nélkül páratlan gazdagsága bizony aligha fejeződhetne ki a maga teljességében. Maga Krisztus, emberi természetét tekintve rendkívül avatott ismerője volt ezeknek a tradícióknak (ez a felvetés persze korántsem jelent egyet annak „nyúédzsos” vélelmezésével, hogy ifjúkori éveinek folyamán indiai bölcsektől tanult, pusztán azon tényekre kívánom felhívni a figyelmet, amely szerint Krisztus kiválóan ismerte a héber tradíció felszíne alatt futó, ha úgy tetszik „underground” áramlatokat, illetve azon tény mellett sem igazán volna érdemes elsiklanunk, hogy életének egy szakaszát Egyiptom földjén kényszerült eltölteni), belőlük (is) merítvén bontakoztatta ki a maga szellemiségét és tanítását, éppen ezért pedig teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy a Szentmise mélyebb, theurgikus szemlélettel rendelkező értelmezése és megközelítése teljes mértékben akarata és szándéka szerint valónak lehet tekinthető. A kereszténység (legalábbis annak gnosztikus irányultsággal bíró változatai) egyfelől evangéliumi természettel rendelkező hagyomány, másfelől azonban valódi bölcsességtradíció, így értelmezése során magának a primordiális tradíciónak tanításait is szükséges figyelembe vennünk.

Ezen hosszas kitérő által voltaképpen azt kíséreltem meg bizonyítani, hogy miért is nem lehet pusztán azon érv alapján kikezdeni a Szent Liturgia közösségen kívüli gyakorlásának valid voltát, amely szerint az Evangélium tanításából kiindulván mindez nem vezethető le. Véleményem szerint ugyanis a Liturgia nem egyszerűen közösségi jelleggel bíró szeretetlakoma, nem egyszerűen a Szövetség megújításának gesztusa, és nem egyszerűen áldozati gesztus (ezek is, de nem egyszerűen, és nem is kizárólagosan), hanem mindezek mellett (és bizonyos szempontból nézve ezeken

túlmenően) theurgikus vetületekkel is bír, amelyeknek kifejeződéséhez nem szükséges mások direkt jelenléte, sőt mi több, mindez olykor kifejezetten ártalmára van. A Szent Liturgia áldás forrása, általa Isteni Erőknek kifejeződése válik megtapasztalhatóvá, valamint a Szellem különféle ajándékainak kiáradására is lehetőséget teremt. Lehetőséget biztosít a direkt, személyes tapasztalásra, az Istenséggel, valódi Önmagunkkal való kendőzetlen találkozásra, valamint a Gnosis egyre és egyre mélyebb, és egyúttal egyre magasabb szinteken megnyilvánuló kifejeződésére, tehát voltaképpen az Istenség önmagamba fogadásának megszentelt cselekményére, mindehhez pedig egyáltalán nem szükséges, hogy bármiféle közösség látható alakban képviselje önmagát a szertartást végző áldozópap körül. Ezek az egyes személyek misztikus módon pusztán attól is jelen lesznek a Liturgián, amennyiben a pap imái által megemlékezik róluk, illetőleg abban az esetben is részesülnek a Cselekmény áldásaiból, amennyiben fizikális síkon nincsenek jelen az adott történésnek során. Tér és idő ebből a szempontból egyáltalán semmit sem számít.

A magam részéről tehát arra az álláspontra helyezkedem, hogy „sajátutasként” teljesen legitim módon működtethető az a fajta praxis, amelyet az imént Olvasóimmal megosztottam. Felmerülhet persze azon ellenérv, hogy az én esetem voltaképpen meglehetősen egyedinek, és ebből kifolyólag egyszersmind meglehetősen ritkának is tekinthető, és semmiféle értelemben nem lehetséges ösvény gyanánt kijelölni mindenki számára. Nos, ezzel a felvetéssel természetesen egyet kell értenem, azonban egyúttal szükségesnek mutatkozik kiegészítenem egyfelől azzal a meglátással, hogy a magam részéről sohasem állítottam, hogy a saját utamat bárkinek is követnie kellene (annak deklarációja pedig főként nem hangzott el részemről, hogy az általam járt ösvényt alkalmasnak tartom arra, hogy tömegek kövessék),

másfelől pedig azon meggyőződéssel, hogy az ember bizonyos alkati adottságai és tendenciái által voltaképpen predestinálttá válik bizonyos életutak bejárására, így esetemben a személyiségem lényegi részét képező egyfajta nagyon erősen felfokozott individualitás-tudat alapvetően hajlamosít az elkülönülő, egyedi utaknak bejárására. Nem lehetséges tagadni persze, hogy sokaknak számára spirituális szempontból igenis fontos a közösségi lét megélésének igénye, ugyanakkor fenntartom annak erőteljes vélelmezését, hogy kétségkívül léteznek azok a bizonyos „mások”, akiknek esetében másfajta ösvények bizonyulnak működtethetőnek. Írásommal nem is az a célom, hogy a közösségi vallásosság és spiritualitás különféle formáit bíráljam, mint ahogyan az sem, hogy a magam elkülönülő, egyéni útjának érvényét és létjogosultságát bizonygassam. Mindösszesen valamiképpen választ kívánok adni azon felvetésekre és bírálatokra, amelyeknek fókuszában a „sajátutasság” validitásának megkérdőjelezése áll, és amelyek szerint eme irányultság főként és elsősorban az „ego által vezéreltek”, a „spirituális gőg fogságában sínylődők”, az „alázatra képtelenek”, és az „idomulni nem hajlandók” ismérve.

A „mesterkérdés”:

A „sajátutasság” képviselőivel kapcsolatban megfogalmazott, leggyakrabban felmerülő ellenérv szerint ahhoz, hogy valaki szellemi utat járjon, alapvetően szükséges egy mester vezetése, elvégre „akit nem mester vezet, azt a Sátán vezeti”. Magam is támogatom ezt a gondolatot, hiszen bizonyos fokon úgy vélem, hogy a szellemi út járása gyakorlatilag lehetetlenségnek számít anélkül, hogy a személy tanítvány módjára valamely érvényes és hiteles mester vezetésére bízta önmagát. Mindennemű beavatási út (és ez hatványozottan igaznak mondható azokkal az ösvényekkel kapcsolatban, amelyeket magam is követek, jelesül a gnosztikus szellemiség, a hermetikai alkímiai tradíció és a kabbalah) alapvető jellegzetessége a „lélektől lélekig” való átadás, azaz egyfajta tanítványi láncolat jelenvalósága. Ez az alapvetés az én nézőpontom szerint is teljes mértékben nyilvánvalónak számít, néminemű pontosításnak azonban mindenképpen szükségét érzem annak érdekében, hogy bizonyos különbségtételekre sor kerülhessék. Elsődlegesen arra hívnám fel a soraimat olvasók figyelmét, hogy a tradicionális mester-tanítvány viszony önmagában még egyáltalán nem jelent „közösség-izmust”, még akkor sem, amennyiben a mesternek egyszerre több tanítványa van. Ez utóbbi esetben is leginkább szellemi körről, vagy kisközösségről beszélhetünk, de semmi esetre sem a szó modern, hétköznapi értelmében felvetett közösségről. Radikálisabb hangvételt felöltvén azt is mondhatnám, hogy a „közösség-izmus” éppen a valódi szellemi közösség ellenében áll, és ebben a minőségében kimondottan alkalmas arra, hogy a tradicionális mester-tanítvány láncolat tanátadási jellegét módszeresen aláássa és elpusztítsa. Mindazok, akiknek már részük lehetett úgynevezett spirituális közösségekbe való bevonódásra, lényegében pontosan átláthatják állításom igazságtartalmát. Tanulmányom

pszichológiai tényezőket vizsgáló szakaszában részletesen is szót ejtek a kérdéskör kapcsán, most azonban fordítsuk figyelmünket inkább a „mesterkérdésre”.

Mint ismeretes, mainapság autentikus mestereket fellelni a lehetetlenséggel határos, és bármennyire és hangoztatják magukról oly sokan, hogy ők bizony különféle magas presztízzsel rendelkező szellemi irányzatok mesterei, túlnyomó többségüknek esetében a mesteri létállapotnak valóságos paródiáját nyílhat alkalmunk tetten érni, amelynek keretében a mesteri létezmód valódi természetét voltaképpen a feje tetejére állítják. Mindez halmozottan igaznak mondható az általuk vezetett tanítványi körre, vagy közösségre, amely rendszerint szintűgy valamiféle groteszk és sötét inverzét képezi a valódi szellemi tanítványi közösségeknek. Jelenleg szinte boldog-boldogtalan számára lehetségessé válik, hogy néhány esztendő alatt a jóga, reiki, pránanadi, avagy esetleg a kabbalah mesterévé váljon, majd pedig nem ritkán borsos összegek ellenében különféle tanfolyamok keretein belül másokat is beavasson az általa képviselt (kontra-)tradícióba. Mi sem festi le jobban korunk kétségbeejtő valóságát ezen a téren, mint annak a szomorú igazságnak a megfogalmazása, hogy a mai „mestereket” a régi idők mesterei még tanítványnak sem fogadták volna el, ugyanis a tanítványi létnek is vannak bizonyos, sőt mi több, szellemi szempontok szerint meglehetősen magas és szigorú kritériumai. Így tehát valódi mesterre lelteni napjainkban (és főként Országunk területén) szinte lehetetlenség, valódi közösségekről pedig talán egyáltalán nem is beszélhetünk.

Korunk spirituálisnak titulált közösségei rendszerint nem egyebek, mint közönséges szekták, amelyeknek keretein belül tisztán rajzolódnak ki a lehető legmarkánsabb anomáliák. Az interneten kutakodván szinte az első keresőszóra

„mesterek” tucatjai kerülnek elő a homályból, őket személyesen megismervén azonban (legalábbis az én élményeim kétségkívül efelé mutatnak) gyakorta támadhat azon meglátásunk, hogy az illető szellemi értelemben egy ötéves gyermek színvonalát sem igazán éri el, és ráadásaképpen még nem is szoltunk legtöbbször igazán siralmasnak tekinthető pszichés állapotokról és morális színvonalukról. Szellemi utamnak legelején meglehetősen fájó szívvel vettem tudomásul, hogy a legtöbb, önmagát mesternek nevező személy esetében kilóg úgymond a lóláb, azaz még csak nem is szükséges számottevő mértékű lélektani ismerettel rendelkezünk ahhoz, hogy tetten érzjük az általuk képviselt (ál)szellemiség igazán súlyos anomáliáit. Ezek az emberek sajnálatos módon a még náluknál is sérültebb, és önmaguk valódi lényegéből még erőteljesebben kifordult személyek között halászatván gyűjtenek össze sokszor igencsak népes „tanítványi” kört önmaguk számára, akiket aztán buzgó módon vezetnek valami felé... csakhogy e „valami” nem ritkán igazán sötét természettel bír. A spiritualitás gigantikus piacterén járva valóban azon érzésünk támadhat fel, mintha csak a „tízmillió szellemi mester” országában járnánk, ez persze teljes mértékben abszurditásként könyvelhető el.

Hogyan lehetséges tehát kiküszöbölni a „mesterkérdést”, és átlibbenni azon problematikán, hogy tradicionális értelemben a személyes átadás folyamata nem kikerülhető? Korunk nem túlságosan nagy számban tetten érhető pozitívumai közül kétségtelenül az egyik, hogy mainapság voltaképpen a legmagasabb rendű tanítások is mintegy közkezen forognak, így amennyiben a kereső elég szemfüles, lehetősége nyílhat szabadon, és lényegében teljesen ingyen kihalászni egynéhány valóban értékes drágakövet a tengernyi szemét közül. A régi idők nagy mestereinek tanításait napjainkban jóformán úgy dobják utánunk, és bár ebből

kifolyólag borzasztóan óriási a veszélye annak, hogy a kereső elveszik és tévútra téved a nagy zajban, a szellemi út igazi vándorai számára ez a tendencia azért megnyithat néminemű lehetőségeket. Tudjuk, hogy a letűnt korok mesterei meglehetősen magas követelményeket támasztottak tanítványaikkal szemben, így biztosítván, hogy tudásukban csakis azok osztozhassanak, akik ezt a Tudást valóban megérdemlik, a méltatlanok előtt pedig következetesen elzárták kapuikat. Jelenleg szinte egyáltalán nem áll fenn ez a fajta szelekció, így szellemi tanításokkal szinte bárki találkozhat, és voltaképpen bárki foglalkozhat velük.

E jelenségnek felfedhetőek kétségkívül markáns árnyoldalai, nevezetesen hogy talán még sohasem létezett kor világunk történetében, amikor is ilyen jelentős számban randalíroztak többé-kevésbé elmebetegnek titulálható személyek a spirituális térben, és még csak nem is beszéltünk azokról, akiket a szellemi diszciplínák helytelen alkalmazása tett bizonyos fokon elmebeteggé. Mindemellett azonban szükségesnek mutatkozik kifejeznie a helyzet nyilvánvalóan felmerülő pozitív aspektusaival kapcsolatban megfogalmazott kedvező véleményemet, elvégre a valódi szellemi tanítások széles körben megnyilvánuló tetten érhetősége megnyithatja a kaput azon igaz keresők előtt is, akik másmilyen módon sohasem juthattak volna hozzájuk. Amennyiben ugyanis néhány mélyebb pillantást vetünk a jelenleg regnáló „spirituális elit” működésére, nem szükséges túlságosan sokat vizsgálódnunk, hogy végső soron igazat adjunk Krisztus azon kijelentésének, amely szerint a farizeusok és írástudók olyanok, mint akik megkapták a Mennyek Országának kulcsait, ők maguk azonban nem akarnak bemenni, és másokat sem engednek be oda. Korunk vallási vezetői jelenleg is felbecsülhetetlen jelentőséggel bíró szellemi kincsek felett rendelkeznek meglehetősen silány kincstárnokok gyanánt,

azonban amellet, hogy ők maguk sem képesek megérteni, megélni és használni őket, ráadásképpen még másokat is megfosztanak ennek lehetőségétől. Világkorszakunk őszinte, és szellemi értelemben önmagát komolyan gondoló keresője azonban – mint mondtam – bizonyos szinten profitálhat úgymond ebből a példátlan kiárusításból, és amennyiben elég szemfüles, bölcs és körültekintő, érvényes tradicionális tudás birtokában akár össze is állíthatja önmaga számára az adekvát doktrinális háttérrel és működőképes praxist.

Annak ellenére tehát, hogy az általam követett hagyományok elvben megkövetelik a mester-tanítvány kapcsolaton alapuló személyes átadás jelenvalóságát, több author is egyetérteni látszik abban, hogy korunkban a valóban hiteles, és szellemi értelemben komolyan vehető mesterek hiányában felmerülhetnek úgymond „nem konvencionális” megvalósítási alternatívák, azaz elvben lehetséges (tehát nem kizárt) kézzel fogható módon jelenvaló mester közreműködése nélkül bejárni az utat. Nem is beszélve arról, hogy egy mester korántsem csupán a materiális síkon megvalósuló formában képes jelen lenni az életünkben, hanem olyan módon is kifejthet bizonyos fokú szellemi hatást, hogy éppen nem nyilvánul meg számunkra testi formában. Sőt mi több, bizonyos szellemi tekintélyek (és most egyáltalán nem a New Age körein belül számon tartott és propagált „felemelkedett mesterekről” beszélünk) még sokkalta hatékonyabban képesek szellemi influenciák mozgósítására úgy, hogy közben nem tartózkodnak a materiális keretek között, elegendő csupán a szentek közbenjárásának lehetséges voltát tekintetbe vennünk. Bizonyos szerzők felvetik, hogy a mester (guru) valójában önmagam magasabb aspektusait képviseli, és mint ilyen, voltaképpen megnyilvánulhat úgymond internalizált formában is, azaz egyáltalán nem szükséges, hogy éppen mondjuk „másvalaki” legyen számunkra.

Sietek azonban megjegyezni, hogy mindez egyáltalán nem egyenlő azzal, mint amikor valaki csak úgy „nyúédzses” módra kijelenti, hogy ő bizony a saját maga mestere. Ilyen ugyanis nem lehetséges, elvégre a mester mindig önmagam megvalósítható és megvalósítandó, magasabb és nemesebb lehetőségeit képviseli, és mint ilyen, alapvetően nem lehet aktuális önmagam. Én magam, mint aktuális önmagam értelemszerűen nem lehetek aktuális önmagam mestere, de önmagam, mint megvalósított, aktuális állapotomat meghaladott Önmagam bizony már fejthetek ki ilyen jellegű hatásokat önmagam, mint aktuálisan megnyilvánuló önmagam irányában. Így tehát, bár tény és való, hogy alapvetően az volna a tradicionális értelemben adekvátnak tekinthető megvalósítási út, amennyiben élő mester és élő tanítvány alkot egymással láncolatot, bizonyos esetekben (példának okáért egy adekvát módon felfogott egyéni úton) lehetséges lehet úgymond mesterek jelenléte nélkül is előrehaladást elérni. Fontos azonban még egyszer nyomatékosítanunk, hogy a mester jelenlétének hiánya egyáltalán nem jelent egyet azzal, hogy ténylegesen nincs is mesterem, hanem arra hívja fel a figyelmet ezen lehetőség, hogy a mester megvalósulhat internalizált, azaz belsőleg megvalósított és megélt formában is. Vegyük azonban tekintetbe, hogy mindez nem valamiféle okkult, paranormális, avagy (Isten mentsen tőle) egyenesen médiumi kapcsolatra utal. Rákóczik, „szenzsermenek”, különféle angyalok és arkangyalok, avagy esetleg csillaghajós kapitányok nem fognak vezetni senkit sem, és amennyiben az egyén mégis ilyeneket tapasztal önmaga körül valamilyen formában, nos, ebben az esetben sajnos érdemes komolyan fontolóra vennie annak lehetőségét, hogy egyáltalán nem a jó úton halad.

A közösségi lét néhány jellegetessége:

Beszéljünk most arról, hogy vajon miért is érezhetik oly sokan jelentőségteljesnek és fontosnak a közösségi lét lehetőségét a szellemi úton. Megerősíteni szeretném, hogy a magam részéről egyáltalán nem tartom önmagában, feltétlenül negatív előjellel bírónak azon igényt, amennyiben valaki közösségi keretek között kíván spirituális ösvényeket járni, hiszen voltaképpen csakis önmagamot tenném módfelett nevetségessé, amennyiben a spiritualitás közösségi aspektusának létjogosultságát kétségbe vonnám. Összességében annyit szeretnék elérni ezzel a tanulmányommal, hogy éppen a közösségi keretek között megélt spiritualitás hívei számára tegyem valamelyest mélyebben érthetővé az egyéni utak szellemiségét, mindezt pedig egyáltalán nem tehetem meg úgy, hogy közben éppen az ő álláspontjukat vonom meglehetősen éles kritika alá. Szellemi kalandzásaim során viszont oly nagy számban értek el hozzám azon személyek rosszálló véleményei, akik a közösségi spiritualitás egyedül üdvözítő voltát vallván igyekeztek kétségbe vonni az én utamnak validitását, hogy mindenképpen szükségét érzem adekvát módon rámutatni látásmódjuk hiányosságaira. Nem a közösségi lét ellenében írok tehát, hanem a „sajátutasság” mellett, mindezt pedig úgy kívánom megtenni, hogy egészen tisztán nyilvánvalóvá teszem: a spirituális közösségek létének értékét sohasem vonnám kétségbe. Léteznek ugyanakkor olyasfajta anomáliák, amelyek a közösségi lét igenlését pusztán „közösség-izmussá” változtatják, és amelyek a mennyiségi szempontok egyoldalú túlerőltetése mellett feledkeznek meg a minőségi szempontok hangsúlyozásáról.

Lássuk némiképp lélektani alapokra helyezkedvén a közösségi lét egynéhány aspektusának feltárását. A szociálpszichológia tudományterületének több szerzője helyezkedik arra az álláspontra, hogy a közösségekhez való

tartozás igénye voltaképpen társas alapmotívumnak számít, azaz az emberek túlnyomó többségében egyfajta elemi vágy él annak irányában, hogy önmagát valamiféle nagyobb csoport részeként definiálhassa. A „valahova tartozás” társas alapmotívumának vizsgálata során Henri Tajfel veti fel, hogy az ember önmagáról alkotott képének kialakítása során tekintetbe veszi azokat a csoportokat, amelyeknek bizonyos szinten tagjaként tekint önmagára, és identitásának egy részét ezekből a csoportokból származtatja (Tajfel et al, 1971). Ez a fajta önkategorizáció az egyén társas identitásának hordozója, azaz az énfogalom azon aspektusait fejezi ki, amelyek az egyes csoporttagságokhoz kapcsolódó gondolatokból és érzelmekből származnak. Tegyük fel – pusztán és szigorúan a példa kedvéért –, hogy önmagunkra úgy tekintünk, mint mondjuk egy polgári konzervatív körhöz tartozó személyre. Önmeghatározásunk során tehát felmerül a „polgári konzervatív irányvonalhoz tartozom” gondolata, amely gondolat hatást gyakorol arra, ahogyan önmagunkra tekintünk, ahogyan egyes véleményeinket megfogalmazzuk. A csoporthoz való tartozás abban segít bennünket, hogy földi életünk sokrétű keretei között könnyebben eligazodjunk, a csoportvéleményhez való igazodás által mintegy „vezér-véleményekre” tegyünk szert, illetőleg azon igényünket is táplálja a csoporthoz való tartozás, hogy hozzánk valamilyen tengely mentén hasonlónak mondható, bennünket a magunk személyiségével és világlátásával együtt elfogadó emberek társaságában érezzük magunkat.

A legtöbb ember a „Ki vagy Te?” kérdésre legtöbbször a más emberekhez fűződő kapcsolataiban betöltött pozícióját megemlítvén válaszol, azaz úgy hivatkozik magára, mint mondjuk „apa”, „anya”, vagy „testvér”, illetőleg rendszerint felmutatják még legmarkánsabbnak tartott csoporthovatartozásaikat (pedagógus vagyok, keresztény

vagyok, konzervatív vagyok) is. Moreno (1953) szerint a csoport egyfajta összekötő kapocsként funkcionál, amely voltaképpen az egyént kívánja bekapcsolni a szélesebb és tágabb társadalom működésébe. A *kiközösítés* társas, és az egyénre gyakorolt hatásaival foglalkozó kutatók rámutatnak, hogy a csoport a *valahova tartozás* társas szükségletét elégíti ki (Williams, Shore & Grahe, 1998; Williams, Cheung & Choi, 2000). A csoportok olyan értékeket kínálnak, amelyekkel szívesen azonosulunk, baráti kapcsolatokat biztosítanak, valamint biztonságot jelenthetnek és annak tudatát, hogy mások elfogadják minket. Az emberek számára a pozitív önértékelés fenntartásához is nagyban hozzásegíthet a csoport. Ezt a jelenséget **BIRG**-nek (*basking in the reflected glory*) nevezték el a kutatók (Cialdini et al., 1976). Szívesebben hangsúlyozzuk például nemzetünkkel, egyetemünkkel, vallási felekezetünkkel való összetartozásunkat, amennyiben az valamiképpen pozitív színben tüntethet fel minket, vagy önértékelésünket javíthatja. A csoporthoz való tartozás azonban észlelhető hátrányokkal is járhat, melyeket önmagunk nem feltétlenül élünk meg annak, környezetünk számára azonban különösen is negatívnak hathatnak. Önértékelésünk pozitív színezete attól is függ, hogy milyen színben látjuk azt a csoportot, amelyhez tartozunk, így megőrzésének szempontjából fontos, hogy csoportunkat mindig pozitívan értékeljük, sikeresnek, vonzónak és értékekkel telinek lássuk. Ez azonban sajnos sok esetben együtt jár azzal, hogy az olyan külső csoportokat, amelyeknek nem vagyunk tagjai, ezzel párhuzamosan negatívnak értékelünk.

A *társas identitás elmélete* szerint amennyiben csoporttagságunkat egy külső, avagy belső tényező, mondjuk egy külső csoporttag megjelenése, vagy egy csoporttal kapcsolatos gondolat, emlékkép aktiválja, akkor a tagság befolyásolni fogja, hogy miként reagálunk egy adott

eseményre, illetve hogyan észlelünk másokat. Az emberek alapvetően hajlamosak arra, hogy a saját csoportjukba tartozó személyt magukhoz hasonlónak, szimpatikusabbnak lássák, míg a külső csoport tagjával szemben főként a különbségeket és a negatív tényezőket keresik. Ez maga után vonja azt is, hogy inkább tesznek erőfeszítéseket arra, hogy a saját csoportjukba tartozónak kedvezzenek a másik csoport tagjával szemben. Az, hogy melyik csoporttagság mikor kerül előtérbe, ismét csak eltérő lehet az egyes csoportok esetében. Az *önkategorizációs elmélet* szerint az emberek számára fontos csoporttagságok az identitás részévé válnak és az önmagukról alkotott kép meghatározó darabjai lesznek (Turner et al., 1987). Az a tény, hogy például a „szociálpszichológia mesterkurzus” hallgatói vagyunk (remélhetőleg) csak egy félév erejéig kerül előtérbe, azonban az, hogy az ELTE hallgatói vagyunk, már komolyabb mértékben meghatározza identitásunkat és társas önkategorizációnkat, nem is beszélve a nemünkről, vallásunkról, vagy politikai nézetrendszerünkről. Az, hogy ezek a csoportok mit is jelentenek a számunkra, milyen előnyökkel, hátrányokkal és kötelezettségekkel jár a hozzájuk való tartozás, illetve hogy ez milyen érzelmeket is jelent nekünk, tanulás útján sajátítjuk el. Megfigyelhetjük az egyes csoporttagok viselkedését, elsajátíthatjuk a csoport normáit, ezzel pedig valójában arról szerzünk tudomást, hogy mit is jelent egy adott csoport tagjának lenni. Ugyanígy szerezhethetünk információkat más, külső csoportokról is. Az a tény, hogy önmagunkra egy adott csoport tagjaként tekintünk, tulajdonképpen együtt jár azzal, hogy valamiféle *sztereotípiának* megfelelően kezdjük értékelné magunkat, mégpedig azon *sztereotípiáknak* megfelelően, amelyek az adott csoportunkra jellemzőek. Az *önkategorizációs elmélet* szerint tehát amennyiben aktívnek tekinthető egy adott pillanatban a csoporttagság, úgy sokkal inkább hajlamosak vagyunk önmagunkat tipikus csoporttagnak tekinteni, mint máskor.

Bevált példánkat ismét elővéve azt mondhatjuk, hogy az ELTE hallgatói csoporttagságunk előtérbe helyeződése esetén valószínűleg sokkal több, tipikus hallgatóra jellemző vonást sorolnánk fel magunkkal kapcsolatban, mint egyébként. A *társas identitás* elmélete szerint korántsem mindegy azonban, hogy mennyire hozzáférhető, milyen gyakran idéződik fel a csoporttagságunk. Hiába rendelkezünk viszonylag sokrétű és gazdag információs anyaggal arra nézve, hogy mit is jelent egyetemistának lenni, ha igazándiból szinte sohase jelenünk meg az egyetemen, látogatjuk az előadásokat. Különböző körülmények és történések, a példánál maradván mondjuk egy „eltés” pulóver látványa, vagy egy más egyetemről származó egyetemista csoport megjelenése emlékeztethet minket csoporttagságunkra, kiugróvá teheti azt, ezzel pedig arra készíthet minket, hogy a csoportunk normáinak, értékrendjének és viselkedésmintáinak megfelelően kezdjünk viselkedni (Billig & Tajfel, 1973; Wilder & Shapiro, 1991).

Érdekes megfigyelést tettek azon kutatók, akik arra a megállapításra jutottak, hogy az emberekben együtt van jelen azon szándék, hogy önmagukat csoporttagként definiálják, illetve az is, hogy a csoporton belül kellőképpen differenciálják magukat a többi csoporttaghoz képest (McGuire et al., 1978). Ebben a differenciálási folyamatban olyan jegyeket emelnek ki, amely a csoporttagság szempontjából kevésbé releváns, mondjuk egy érdekes hobbit, vagy érdeklődési kört. Így, amint egyre több, hozzánk hasonlóan viselkedő csoporttagot ismerünk meg, a hozzánk való hasonlóságuk mellett, amelyek bizonyos, a csoporttagság szempontjából releváns tényezők mentén megfigyelhetőek, feltűnhet számunkra a tőlünk való különbözőségük, sokszínűségük is. Így érthetővé válik azon, sok kutató által megfigyelt jelenség, hogy a saját csoportunk

sokszínűként való elkönyvelése mellett hajlamossá leszünk a külső csoportokat sokkal *homogénebbnek*, tagjaikat egymáshoz sokkal egyformábbnak látni (Linville et al., 1989). Ebből fakad azon, tragikus következményeket maga után vonó tendenciánk is, hogy hajlamot mutatunk a külső csoport egyes tagjainak viselkedését az egész csoportra nézve általánosítani, mondván, ők alapvetően mind egyformák. Így amennyiben a másik csoport egy tagja követ el valamiféle negatív cselekedetet, azt hajlamosak vagyunk az egész csoportra nézve általánosnak mondani, például olyasfajta kijelentéseket tenni, hogy a politikusok mind csalók, azonban a mi saját csoportunk tagja által elkövetett vétket már sokkalta hajlamosabbnak mutatkozunk az ő saját egyéni vétkének betudni, ugyanis a mi változatos és színes összetételű csoportunkba beleférhetnek ilyen tagok is, azonban ez a viselkedés korántsem általános a csoportunk egészére nézve.

Ezen jelenség háttérében több tényezőt figyelhetünk meg, nevezetesen hogy a saját csoportunknak több tagját is ismerjük, legtöbbször sokkalta mélyebben, mint a külső csoportok tagjait, így nem lep meg minket a változatosságuk, azonban a külső csoportok kevés ismert tagjának viselkedését könnyebben általánosítjuk az egész csoportra. Emellett a saját csoportunk tagjaival sokkalta informálisabb, változatosabb interakciókba bonyolódunk az idő múlásával, sokkal több lehetőségünk adódik megismerni őket, és így egyre inkább tudatára ébredünk a változatosságnak, míg a külső csoport tagjaival csupán kevés, formális interakciót folytatunk és lehetőségünk sem adódik így az ő mélyebb és részletesebb megismerésükre (Rothbart et al., 1984). A *társas identitás* és az *önkategorizációs elmélet*hez kapcsolódóan több kutató is foglalatostkodott azzal, hogy a külső csoportok *homogénebb* észlelésére tett megállapítások hatását vizsgálják, többek között a jogalkotásban és az ítélőszékeken. Így több vizsgálat is

megemlíti, hogy az emberek könnyebben és pontosabban felismerik a saját etnikai csoportjukba tartozó emberek arcát, mint a külső csoportba tartozókat, akiket hajlamosabbak egymáshoz hasonlóbbnak látni, ezzel együtt gyakorta össze is keverni őket egymással (Bothwell et al., 1989).

Az önkategorizációs és társas identitás elméletei arra a megállapításra engednek következtetni minket, hogy az emberek önértékelése, biztonságra való igénye szempontjából alapvető jelentőségű, hogy valamilyen társas csoport tagjaiként tekinthessenek magukra, azonban ennél a megállapításnál felvetődik a kérdés, hogy vajon milyen tényezők szükségeltetnek ahhoz, hogy a személy valóban a csoport tagjának érezze magát és vajon ez miként jelenik meg a gondolkodásában és viselkedésében. A minimális csoportparadigma szerint szervezett kísérletek arra az eredményre jutottak, hogy az emberek már minimális különbözőségek esetén is hajlanak arra, hogy csoportokba sorolják a környezetükben előforduló személyeket, sőt mi több, egyenesen arra is, hogy egy jutalomelosztásos feladatban a saját csoportnak kedvezzenek a másik csoport ellenében, akár még akkor is, ha az abszolút értelemben veszteségesnek könyvelhető el a csoportjuk számára (Tajfel & Billig, 1973). A minimális csoportközi helyzetben megmutatkozó társas kategorizáció már akkor is megjelenik, amennyiben a vizsgálati személyeket színek szerint rendezik csoportokba, vagy jelvényt kapnak a csoport emblémájával, majd pedig sorszámmal ellátva kerülnek a vizsgálatba. A társas identitás elméletével megmagyarázva ugyanis a jelenséget láthatjuk, hogy ebben a helyzetben a szubjektív bizonytalanság szintje meglehetősen magas, hiszen feladathelyzetbe kerül a személy, amelyben nem áll rendelkezésére számára más viszonyítási pont, mint csapatának színe és egy azonosítószám.

Ebben a helyzetben az önértékelés megingása figyelhető meg, melyet a személy úgy próbál ellensúlyozni, hogy azonosul az egyetlen rendelkezésére álló támponttal, a csoporttal, és az annak való kedvezés, a csoport felértékelése által kívánja visszaállítani megcsorbult önértékelését (Hogg & Abrams, 1993). Mint ahogyan láthattuk, ez a minimális csoportközi helyzet tehát elegendőnek bizonyul ahhoz, hogy a személyek a saját csoportjuknak kedvezzenek a jutalompontok elosztásánál, még hozzá mindezt nem is akármilyen módon teszik. A vizsgálatokból kiderült, hogy ezekben az esetekben egyáltalán nem a saját csoport számára való lehető legnagyobb nyereség biztosítása az elsődleges, hanem hogy előnyhöz juttassák a saját csoportot a másikhöz képest még akkor is, ha ezzel abszolút értelemben kevesebb pontot szereznek. A cél tehát nem a nyereség, hanem a csoportok közötti különbségek növelése. A társas identitás elméletével magyarázva azt mondhatjuk, hogy az emberek szeretnék, ha a saját csoportot jobbnak, megbecsültebbnek látnák, mint a kívülállókét, hiszen ezáltal önmagukkal kapcsolatban is pozitívabbá válik az értékelésük. Ez a saját csoport javára való torzítás alapja.

Ezt a meglehetősen nagyfokú kitérőnek ható gondolatmenetet azért éreztem fontosnak megosztani, hogy általa némiképp rámutassak arra, hogy miért is számít olyannyira fontosnak az emberek számára a közösségi lét, illetőleg önmaguk csoporttagként való meghatározása. Láthattuk, hogy a csoport különféle szinteken és fokban megnyilvánuló védelmet és biztonságérzetet jelent az egyén számára, illetőleg a társas elfogadás igényét is megelégtíteni hivatott. Véleményeink igazolása céljából a csoport véleményéhez fordulhatunk, így nem szükséges minden egyes kérdés tekintetében önálló kutakodásokat végeznünk, a bennünket kevésbé érdeklő és érintő kérdések kapcsán akár egy az egyben át is vehetjük a csoportvéleményt. Mindennek

ellenére azonban szükségesnek mutatkozik alaposabban szót ejtenem arról, hogy miként is vélem felfedezni annak problematikáját, ahogyan a közösségi lét igénye „közösségizmusba” csúszik át, és ahogyan a mennyiségi szempontok a minőségi tényezők rovására válnak kifejeződővé.

Kontra-tradicionális tendenciák korunk álspirituális közösségeiben:

A tömeglélektan korszakalkotó kutatója, Gustave Le Bon (1895) úgy tekint a tömegre, mint olyan, voltaképpen normális és jószándékú emberekből álló entitásra, amelyet valamiféle különös lélektani folyamat alakít át. Le Bon az úgynevezett *fertőzéselméletben* fejt ki véleményét, mely szerint a tömegekben tapasztalható viselkedésformák az orvosi fertőzések analógiájára terjednek tovább. Gondoljunk például az ásításra, vagy a nevetésre, mely köztudottan „ragadós”, valamint az olyan, szociálpszichológiai szempontból is érdekes jelenségekre, mint a pánik, vagy a tömeges agresszió. A pszichológia elméletalkotója, Sigmund Freud is előállt a maga sajátos tömegelméletével. Szerinte a tömegben való feloldódás, *deindividuáció* következtében az egyénnek lehetősége nyílik arra, hogy olyan, lappangó késztetéseit, vágyait engedje a felszínre törni, amelyek más, sokkalta ellenőrzöttebb körülmények között természetesen megvalósíthatatlanok lennének. Így fordulhatnak véleménye szerint elő olyan jelenségek, mint a fosztogatás és lincselés, valamint a különféle orgiák az elfojtott szexuális impulzusok felszínre engedése révén. A tömeglélektan hitelt érdemlő kutatói megemlékeznek többek között arról az igencsak tragikus jelenségről, amelynek értelmében a tömegben nemcsak direkttöbbé, bátrabbá és elengedettebbé válik a személy, hanem kifejezetten bárdolatlanabbá, irányíthatóbbá, manipulálhatóbbá, és ne szépítsük, egyenesen butábbá és ostobábbá is egyben. A témakörrel foglalkozó authorok némelyike annak kijelentéséig (megítélésem szerint helyesen eljárván) jut el, hogy a tömegben az emberi nívó mondhatni gerincvelői, zsigeri szintre hullik alá, mint ahogyan azt a történelem folyamán nem kevés esetben megtapasztalhattuk, ráadásképpen még érdemes felhívunk a figyelmet arra az ugyancsak nyugtalanító

megfigyelésre, hogy a tömegben minőségtelen masszává összeolvadó emberek intellektusa általában a legbutábbakéhoz hasonul és idomul.

Ami ezekben az elméletekben közös vonásként szerepel, az kétségtelenül azon álláspont, mely szerint a tömegben valamilyen módon feloldódik az egyéniség és más, kollektív pszichés erők veszik át az irányító szerepet. Spirituális szempontból vizsgálódván nagy vonalakban e tendenciák válnak tetten érhetővé azokban a körökben, amelyek korunk pszeudo-spirituális áramlatait képviselve az ál-, illetőleg ellenbeavatás reprezentánsaiként nyilvánulnak meg. Ezekben a leginkább szekta-szerűen működő közösségekben módfelett tisztán megtapasztalhatóak a lefelé tendálás különféle megnyilatkozási formái, azaz a lehúzó és feloldó, mondhatni nyílegyenesen a pusztulás irányába ható erőknek jelenléte és működése. A közösség ilyen esetekben tulajdonképpen egyfajta minőségtelen egyveleggé, egyfajta jellegtelen masszává áll össze, amely állapotában az egyes tagok önmaguk szisztematikus alászállítása mellett a többiek romlásában is tevékeny módon vesznek részt, persze legtöbbször teljes mértékben öntudatlan módon.

A „sajátutas” gnosztikus attitűd képviselője során a múltban felkeltettem néhány, egy bizonyos ellenbeavatási irányzat körein belül tevékenykedő személy figyelmét, akik a legnagyobb jóhiszeműséggel érveltek amellett, hogy szellemi utat járni nem lehetséges közösség nélkül, hiszen – mint mondták – a társakkal való gyakorlás olyan energiákat, olyasfajta „spirituális felhajtóerőt” szabadít fel, amelyeknek megjelenése nélkül lehetetlenség áttörni bizonyos falakat, így tehát feltétlenül szükséges úgymond „összekapcsolódnunk” másokkal annak érdekében, hogy szellemi megvalósításunk hatékony módon bontakozzék ki. Hozzá tették mindehhez

továbbá azt is, hogy „szellemi iskolájuk” nem mutat érdeklődést a tanítványok „egyéni véleményeinek” irányában, hanem teljes hűséget elvárva a „tanítások” engedelmes követését határozza meg, mint elfogadható viselkedést. Mindez azonban nem más, mint a szekta egregorjával (spirituális erőterével) való öntudatlan összeolvadás vegytiszta példája, amelynek értelmében az egyén mintegy beleoldódik valamibe, ami ugyan túlmutatni valóban túlmutat rajta, azonban kétségtelenül a „lefelé” irányában. Az egyéniség határait vesztvén lassacskán valóban belesimul a közösségbe, az önálló véleményalkotás és kritikai gondolkodás képessége radikálisan meggyengül, míg végső soron teljes mértékben megszűnik, a tagok arckifejezése egyre inkább felveszi a „nyúédzsos” egyenbájvigyort, üveges szemekkel meredvén bele a semmibe. Az ilyesfajta közösség sötét, démonikus entitásként olvasztja magába az önnön szuverenitásukról és individualitásukról módszeresen megfélemlített tagokat, illetőleg azokat, akik ezekről az adottságaikról önkéntesen, mintegy „alázatosságból” és „engedelmességből” mondanak le. Az ilyen jellegű ellenbeavatási szervezetek spirituális erőtereket (egregore) hoznak létre, amely aztán egyre inkább önálló életre ébredvén gigászi parazita módjára táplálkozik a tagok spirituális energiáit megcsapolván, fokozatosan saját hatalmába kerítve, és szellemi értelemben végül önmagába olvasztva őket, mindennemű menekülési szándékot durván és kegyetlenül megtorolván. Nem kevés, különféle ezoterikus csoportosulások köreiben belül involválódott személy számol be arról, hogy valójában mennyire nehéz is kikeveredni egy ilyesfajta szekta spirituális erőteréből, és ezért a jelenségért nem csupán az úgynevezett csoportnyomás a felelős. A szekta keretein belül valódi, tiszta mivoltukban szatanikus természetű erők működnek, amelyek ha egyszer működésbe lépnek, utána igencsak nehezen mondanak le a bűvköreiken belülről áldozatokról.

Ilyen esetekben voltaképpen egyedüli megoldásként szerepelhet előttünk a Tradíció szellemével való kapcsolat megteremtése és megerősítése, tehát egy valid, autentikus bölcsesség-hagyomány mellett való elköteleződés, illetőleg a személyes találkozás ennek a hagyománynak képviselőivel. A katolikus és orthodox papok példának okáért különféle imákat mondanak a szerencsétlenül járt személy felett, illetőleg biztosítják számára a lehetőséget a Szentségi életbe való bekapcsolódásra, másfajta tradíciók pedig másmilyen módokat ismernek arra nézve, hogy az egyént az ellenbeavatási szervezet erőterének vonzásköréből kimenekítsék. Amennyiben például valódi szellemi mesterrel találkozunk, az általa mozgósított influenciák esetenként képesnek mutatkozhatnak akár arra is, hogy az érintett személyt hatásuk alá vonó erőket megtörjék, a leghelyesebbnek tekinthető azonban kétségkívül, amennyiben egyáltalán nem is tévedünk ilyen jellegű közösségek berkein belülre. A „közösség-izmus” sajátságos természetéből fakad, hogy nem képes számolni önmagán kívül másfajta alternatívával. Hívei az egyéni utakat járókat rendszerint gyűlölik és megvetik, illetőleg többnyire különféle spirituális közhelyek hangoztatása mellett igyekeznek meggyőzni őket az általuk taposott ösvény helytelen voltáról, ellenállás esetén pedig nem ritkán fenyegetésekkel operálva próbálják megfélemlíteni mindazokat, akik az általuk buzgón ajánlgatott közösségi úttal szemben ellenérzéseket fogalmaznak meg. A „közösség-izmus” képviselője nem képes önmagát szellemi értelemben meghatározni a közösség nélkül, megszűnik önmagára, mint önálló szellemi tényezőre tekinteni, helyette csakis a közösség részeként képes csupán definiálni önmagát. Erősen jellemző ezekre a személyekre, hogy kizárólagos érvényt tulajdonítanak a közösségük által képviselt irányvonalnak, a többi pszeudo-spirituális közösséget többnyire ugyanannyira lenézik és gyűlölik, mint az egyéni úton járókat,

nem is beszélve a másmilyen vallások követőiről, akiket rendszerint infantilis, szellemi értelemben korlátolt idiótáknak tartanak. Jellegzetes gondolati fordulataik között szerepel példának okáért a történelmi vallások irányából érkező elnyomó tendenciák túlhangsúlyozása, az áldozat szerepében való folyamatos tetszelgés, valamint különféle „titkos” (gyakorlatilag pusztán képzeletbeli) tradíciók képviselőivel való kapcsolatuk folytonos bizonygatása.

Összegezvén gondolataimat azt mondhatom, hogy a pszeudo-spirituális csoportosulások képviselőinek irányából érkező kritikáknak „sajátutasként” nem kívánok hitelt adni, elvégre ezen szervezetek ténykedésük által önnön komolytalanságukról és komolyan vehetlenségükről szolgáltatnak számunkra igencsak ékes tanúbizonyságot. Megismervén ezeket a közösségeket, illetőleg a köreiken belül megnyilvánuló tendenciáknak természetét voltaképpen egyértelműen megbizonyosodhatunk afelől, hogy teljességgel felesleges ebben az irányban keresgelnünk szellemi szempontból bármit is. Amikor eme közösségeknek képviselői a „sajátutasság” ellenében kritikát fogalmaznak meg, általában csupán azokat a frázisokat ismételtetik papagáj módjára, amelyeket előljáróik sulykolnak beléjük, akiknek célja pedig nem több és nem más, mint hogy a szekta számára újabb potenciális tagjelölteket szerezzenek. Persze, korántsem mindegyikük rendelkezik kifejezetten ártó szándékkal, és sokan közülük pusztán azért bizonygatják saját közösségük legitim voltát, hogy számunkra, mint nézetrendszerük szerint potenciális tévelygők számára valóban működő spirituális lehetőségeket ajánljanak, ezekben az esetekben azonban a jó szándék önmagában még félelmetesen kevés. Kifejezetten sok, ilyen körökben involvált azon oknál fogva tesz kísérletet időről időre újabb személyek „megtérítésére” és bevonására, hogy általuk saját nézeteiben válják megerősítetté. Köztudott

ugyanis, hogy a térítő természettel rendelkező tevékenységek jelentékeny hányada lényegét tekintve egyfajta belső bizonytalanságból fakad, és ugyancsak közismert tendencia, hogy az ilyesmivel foglalatostkodó személyek a másik meggyőzése által valójában önmagukat kívánják még nagyobb mértékben meggyőzni saját hitelveik helytállóságát illetően. Az ilyen szekták beolvasztó tendenciáival szemben a „sajátutasság” mindenképpen biztonságosabb haladási módot képvisel, még akkor is, ha kétségkívül rendelkezik a maga speciális kockázataival és veszélyeivel.

A vallási közösség, mint norma és lehetőség:

Tanulmányom keretein belül első rátekintésre méltatlanul kevés szó esik az egyes mainstream vallási közösségekről, elvégre ez a gondolatsor voltaképpen nem róluk szól. Véleményem szerint kétségkívül különbséget szükséges tennünk ezek, és az imént említett pszeudo-spirituális csoportosulások között. Egy keresztény (akár katolikus, akár orthodox) közösség, vagy tradicionális buddhista szangha alapvetően akár válhat is a hitben való előrehaladás számára teret biztosító környezetté, ahol is a közösségi lét pozitív aspektusai (társas támogatás, tudásmegosztás, tapasztalatcsere, hitbeli krízisek során a közösség védelmező funkciójának mozgósítása) a maguk helyes módján érvényesülhetnek. Életem során egy bizonyos időszakban jelentőségteljes eszmecserét nyílott alkalmam folytatni egy katolikus pappal azon kérdést illetően, hogy létezhet-e amolyan felekezeten kívüli, egyéni kereszténység. Kritikusom szerint ilyesmi nem merülhet fel, szavai szerint ugyanis „a kereszténység közösség”, az én nézetem azonban, hogy a kereszténység, mint tradíció egyáltalán nem értelmezhető pusztán az általa felvetett, erőteljesen korlátozott érvénnyel bíró módon. Tény és való, hogy a keresztény hagyomány különösen is erős közösségi aspektussal rendelkezik, véleményem szerint viszont alapvetően hiba volna pusztán ennek a szempontnak alárendelni, és a „közösség-izmus” divatjának kiszolgáltatni a kereszténységet.

Napjaink vallásos közösségeinek jelentékeny hányadára erőteljesen jellemző a „közösség-izmus” irányában megmutatkozó markáns elcsúszás, azaz a közösségi lét normális módon való megvalósításának valamiféle groteszk mennyiségi gondolkodás oltárán történő feláldozása. Nem kevés áldozópap és püspök példáján nyomon követhető, hogy

szolgálatuknak „sikerességét” hajlamosnak mutatkoznak szinte kizárólag olyan tényezők alapján mérni, amelyek elsődlegesen a közösségi szempontokkal állnak kapcsolatban. Számtalan lelkipásztor próbálkozik tevékenységének hatékonyságát oly módon „lemérni”, hogy szemügyre veszi az általa megszólított emberek létszámát, és amennyiben azt a kellő mértékben „számosnak” találja, végső soron megnyugszik abban a hiszemben, hogy papként megvalósított tevékenkedése sikeresnek lehet mondható. Ezzel szemben, amennyiben a köréje csoportosuló közösség lélekszámát illetően kétségei merülnek fel, hajlamossá válhat az elkeseredésre és a szorongásra, hiszen elsősorban a hívők mennyiségét tekinti visszajelzési alapnak.

Sajnálatos módon ezzel a hozzáállással azonban az érintett lelkipásztorok egyszerre több hibát is vétének, ezek közül pedig a legmarkánsabb, hogy a mennyiségi szempontokat favorizálják a minőségi szempontokkal szemben. Egyfelől könnyedén kelthetik annak látszatát, hogy szemükben a hívő lélek nem más, mint egyfajta szám, egyfajta rovátka a nyilvántartásban, másfelől pedig elhanyagolni látszanak annak tudatosítását, hogy a körjük csoportosuló hívők belső minőségeire szükséges elsősorban figyelmet fordítaniuk. Egy lelkipásztor esetében meglehetősen tragikus jelenségnek hat, amennyiben a hívek gyűjtögetését, az egyház tagjainak gyarapítását előbbre valóznak tartja, mint hogy akár kevés számú, de ízig-vérig elkötelezett emberrel behatóan foglalkozzék, részletesen is megismervén lelküket a maga teljességében és mélységeiben. Napjaink lelkipásztorai mintha csak beálltak volna a közönségesen materiális szempontok képviselőinek sorába, és a számosság oltárán feláldozni válnak hajlandóvá a minőségi lelkigondozást, nem is beszélve arról, hogy bizonyos, főként független katolikus (Independent Sacramental Movement) főpapok egyenesen hivatkozni

látszanak az általuk vezetett közösség impozánsnak ható létszámával. Bizonyos szempontból rendkívül könnyű azonban hiszékeny, önmagukra reflektálni alig képes emberek olcsó trükkökkel való lenyűgözése által játszani a népszerű és sikeres egyházfőt. Ezzel szemben módfelett szomorú, amikor tehetséges és magas színvonalon álló presbiterek panaszkodnak avégett, hogy alig képesek megszólítani csupán néhány embert, nem vévén tudomást az általuk segített kevesek körein belül megnyilvánuló csodálatos lelki kincsekről és szellemi színvonalról.

A magam részéről azt gondolom, hogy egy jól működő vallási közösség kitűnő alternatívát jelenthet mindazoknak számára, akik hitüket elsősorban mainstream keretek között kívánják gyakorolni, és nem mutatnak érdeklődést az „underground” irányzatokkal kapcsolatban. A vallási közösség egyik jellegzetessége ugyanis éppen az, hogy az együtt gondolkodók számára megfelelően összezárt kereteket képes biztosítani, a „különutasokkal” szemben azonban hajlamosnak mutatkozik meglehetősen erőteljesen fellépni, különféle szankciókat kilátásba helyezvén a kihúzóknak irányában. Gyakori tapasztalatként vethető fel azon meglátás, hogy egy mainstream vallási közösségen belül gyakorlatilag a legminimálisabb ezotéria képviselője is főbenjáró bűnnek minősül, amelyet a csoport rendszerint egyáltalán nem hagy következmények nélkül. Sok esetben pusztán már egy misztikus színezettel rendelkező látásmód is elegendőnek bizonyul arra, hogy kivívja a közösség gyanakvását, a más vallási rendszerek irányában megmutatkozó nyitottság pedig rendszerint már oly mértékű kihúzásnak számít, amelyet egy mainstream vallásosság talaján álló közösség igencsak kevésbé tolerál. Véleményem szerint a „sajátutasságot” preferáló szellemi keresőnek végső soron azon kérdést szükséges önmaga elé tárni, hogy az általa képviselt irányvonal

mennyiben és mennyire fér össze az őt befogadó közösség normáival, és hogy ezek a normák mennyire biztosítják számára a lehetőséget a szabad explorációra. A legtöbb misztikus irányultsággal rendelkező keresztény például igenis képesnek mutatkozik megmaradni a katolicizmus keretein belül, míg mindez voltaképpen szinte elképzelhetetlen lenne mondjuk egy protestáns jelleggel bíró közösségben való involváltság esetében.

A „sajátutasság” veszélyei:

Gondolatmenetem nem volna hitelesnek nevezhető, amennyiben nem szólnék azokról az igencsak komolynak tekinthető veszélyekről, amelyek egy önálló, egyéni úton járó szellemi embert fenyegethetnek, ezekből ugyanis bőségesen akadnak reánk leselkedőek utazásunk során. A legmarkánsabbat némiképp már érintettük okfejtésünkben, ez ugyanis nem más, mint a tradicionalitás, jobban mondva a regularitás és a konvencionálisitás kérdése. Abban mindenképpen meg kell egyeznünk, hogy szellemi utat járni kizárólag reguláris módon lehetséges, azaz a valid és autentikus bölcsesség-hagyományok talaján állva. Azon kérdést illetően, hogy vajon mindenképpen szükségesnek mutatkozik számunkra egyetlen tradíció (mondjuk a kereszténység, vagy az iszlám) kiválasztása, követése és képviselése, voltaképpen – mint mondtam – még a philosophia perennis legjelesebb képviselői között is megnyilatkozik néminemű különbözőség a véleményeknek tekintetében. Az én nézőpontom szerint elvben megtehető, hogy a szellemi út vándora nem köteleződik el egy meghatározott tradíció mellett, azonban mindenképpen hozzá kell tennem, hogy ez a megoldás korántsem jelent járható alternatívát mindenki számára. Alapvetően (szinte) mindenkinek azt ajánlom, hogy amennyiben megteheti, mélyedjen el egy meghatározott szellemi irányzatban, azaz köteleződjék el valamelyik tradíció követése mellett. Egészen másmilyen kérdésként vethető fel, ha valaki nem érez közelinek önmagához egyetlenegy sem (ez a hozzáállás azonban alapvetően problematikus), avagy szellemi útját egyszerre több tradíció „bekapcsolása” által (ez a megoldási mód viszont teljes mértékben adekvát lehet) látja megvalósíthatónak.

Fontos azonban, hogy a tanulmányozott hagyományok

valódi hagyományok legyenek, azaz az illető mindenképpen tradicionális (reguláris) ösvényt kell, hogy kövessen. Erősítsük meg a rend és biztonság kedvéért még egyszer: szellemi utat nem lehetséges irreguláris módon járni. Azoknak számára azonban, akik mondjuk hozzám hasonlóan egyaránt közelállónak érzik önmagukhoz a keresztény Gnosis, a kabbalah és a hermetikai alkímia tradícióit, elvben lehetőség nyílhat arra, hogy egyfajta szinoptikus (de nem szinkretikus) megközelítésmódot alkalmazván úgymond inkonvencionális szellemi ösvényt válasszanak. Természetesen az inkonvencionális nem jelenthet egyúttal irregularitást, azaz minden egyes választott irányvonal valódi tradíció kell legyen (nem lehet például valaki egyszerre a hermetikai alkímiai tradíció követője és mondjuk antropozófus), illetőleg az egyes hagyományok kritikátlan összevegyítése és összemosása (szinkretizmus) is elkerülendő. Maguk a gnosztikusok előszeretettel fordultak (és fordulnak ma is) a tradicionális kabbalah és alkímia tanításaihoz saját doktrinális alapvetéseik és praxeológiai irányvonaluk megalapozásának és megerősítésének érdekében. Győződjünk meg tehát arról, hogy tradicionális (reguláris) ösvényeket választunk, amennyiben pedig valóban érzünk magunkban erre affinitást, esetenként élhetünk az inkonvencionális szellemi praxis folytatásának lehetőségével.

Bizonyos mértékben vissza szükséges térnünk még egyszer a mester megtalálásának kérdésére, elvégre a szellemi úton sok tényező fordul meg ezen. Korábban már viszonylag részletesen leírtam mindent, amit érzésem szerint ennek kapcsán tudni érdemes, most azonban célszerűnek mutatkozik még mindezt kiegészítenem annyival, hogy a „sajátutasság” „mesternélkülisége” bizony nem kevés nehézséget vet fel. Igaz ugyan, hogy tekintve korunk megszámlálhatatlan hamis mesterét, – és a hozzájuk kapcsolódó szellemtelen

mesterkultuszokat – bizonyos szempontból üdvösebbnek mutatkozik mintegy a saját szakállunkra nekivágni az útnak, azonban korántsem lehetne mondani, hogy ez a hozzáállás ténylegesen felszabadít bennünket a nehézségek és csapdák alól. Bármennyire nem állnak rendelkezésre hiteles és autentikus mesterek, bármennyire is megtalálható szinte valamennyi tanítás a különféle írásos források és hanganyagok formájában, arról azonban mégsem feledkezhetünk meg, hogy minden valódi tradíció kivétel nélkül mind szóbeli átadáson alapul, még hozzá lélektől lélekig szóló szóbeli átadáson. Ezt a szempontot még abban az esetben is szem előtt kell tartanunk, hogy mint mondtuk, korunkban gyakorlatilag lehetetlenség mesterre lelni, hiszen ezen tény önmagában még nem teszi semmissé, nem változtatja meg a Tradíció szóbeliségének és mester-tanítvány viszonyrendszerének alapvető jellegzetességét. Attól ugyanis, hogy a doktrínáknak szinte a teljessége elérhető és elsajátítható egyéni stúdiumok végzése által, még egyáltalán nem lehetséges azt mondani, hogy ez a tudás valóban Gnóziássá, azaz Élő Tudássá válik mintegy automatische a törekvőben. Személy szerint nem kevés olyan embert ismerek, akik bár betéve rögzítették valamennyi tradicionális tanítást, és szinte bármilyen körülmények között képesnek mutatkoznak hibátlanul visszamondani valamennyit, a szellemi fejlődés tekintetében voltaképpen nem érhető tetten esetükben komolyan értékelhető eredmény.

Egyáltalán nem elegendő ugyanis ezeket az ismereteket az elmébe beépíteni, és azokkal aztán különféle intellektuális zsonglőrködéseket végezni, hanem (Virág László szavaival élve) arra van szükség, hogy ezeket a tanításokat élővé tegyük, rajtuk mentális műveleteknek széles körét végezzük, az alapjaikon megállván belőlük praxist formáljunk, és végső soron valódi Gnózisra tegyünk szert általuk. Elcsépett közhely, hogy hiába halmoz az ember különféle javakat, amennyiben

nem képes őket valamilyen módon hasznossá tenni, belőlük különféle utakon profitálni, és nincsen ez másképpen a szellemi ösvény vándorának esetében sem. Amíg nem tudjuk őket személyes fáradozásaink és gyakorlásunk által eleven élettel megtölteni, addig a kapott tanítások voltaképpen megmaradnak mozdulatlan és élettelen információáradatnak. A mester jelenléte abban segít, hogy példával, és a szükséges korrekciók elvégzése által megtanítsa élővé tenni számunkra a Tradíciót. Jól tudjuk ugyanis, hogy tanítani leginkább példaadás útján lehetséges, és akinek már alkalma nyílhatott arra, hogy valódi és autentikus mesterrel találkozzék, valójában saját maga erősítheti meg azon mondásnak igazságtartalmát, amely szerint „ha szenttel élsz együtt, magad is szentté válsz”. Az igazán hitelesnek számító mesterek már pusztán a jelenlétükkel képesek számunkra megmutatni az Élő Tradíciót, és akár a puszta személyüknek súlya által példát adni.

Az egyéni utak vándorának e nélkül a megelevenítő jelenlét nélkül szükséges útját járnia, és mester hiányában nem áll majd rendelkezésre senki, aki segítséget nyújthatna eligazodni a bekövetkező tapasztalások értelmezésében. Számos, egyéni ösvényeket követő személy számol be azon nehézségről, hogy újonnan megtapasztalt élményeiket nem képesek értelmezni, és nem tudják megállapítani azt sem, hogy egy bizonyos szellemi élmény vajon valóban adekvát, és a felfelé emelkedés szolgálatában álló természettel bír-e, avagy éppen ellenkezőleg. Mester hiányában tehát a „sajátutas” gnózikereső voltaképpen teljes mértékben önmagára utaltan kell, hogy tevékenykedjék, és sok esetben éveket, vagy évtizedeket tölthet céltalan tapogatózással, avagy éppen valamiféle szellemi tévút követésével. Minderre feltétlenül érdemes és szükséges korántsem elhanyagolható mértékkel bíró hangsúlyt fektetni, a „sajátutasság” ugyanis nem válhat pusztán a közösségi léttel járó kényelmetlenségek és

kellemetlenségek kiküszöbölését célzó kivonódással, avagy rosszabb esetben meneküléssel, hanem minden tekintetben megokolt, mély önismeretben gyökerező, egyéni és autonóm, mondhatni egyenesen szoláris döntésből kell, hogy fakadjék. Nyíltabb fogalmazási módot megütvén azt is mondhatjuk, hogy az egyén ezen irányú választása mögött korántsem állhat ama jellegzetesség, hogy ő maga gyakorlatilag képtelennek mutatkozik az elköteleződésre, kitartásra és állhatatosságra, azaz a „sajátutas” szellemiségben való menedékvétel nem fakadhat abból, hogy az illető egyszerűen szólván nem képes másra.

A „sajátutas” szellemi megvalósítás során tehát számottevő mértékben megjelenő veszélyekkel kell, hogy számoljon az úton haladni szándékozó, azonban kétségtelennek mondható ugyanakkor, hogy valószínűleg ezeken az ösvényeken járván tárulhatnak fel a lehető legnagyobb és legmélyebb szellemi távlatok, amelyeket csak elképzelhetünk önmagunk számára. Úgy is fogalmazhatnánk akár, hogy ezen utaknak során tárgyasulnak leginkább azok a fajta eredmények, amelyeket csakis és kizárólag azon törekvők érhetnek el, akik mintegy hajlandónak mutatkoznak igazán sokat – voltaképpen magát a mindent – kockára tenni a cél érdekében, és akiket akár igazán súlyos áldozatok meghozatalától sem riaszt vissza álom-énük. Kétségtelennek tekinthető persze, hogy egy hagyományos vallás (akár megérintjük általa az ezotéria felségterületét, akár nem) igazán magas megvalósítási fokozatokra képes eljuttatni a gyakorlót, azonban ezen kijelentésnek megtétele mellett egyúttal nem mulaszthatjuk el annak felvetését sem, hogy ezeken az ösvényeken számottevően jelentékenyebb a veszély az elkényelmesedésre, meglassulásra és ellangyosodásra, elvégre a kényelmes, kevés kockázatot jelentő utakon a vándorló olykor hajlamossá válhat mondjuk elgyönyörködni a táj egyes

elemeiben, vándortársaival véget nem érő, céltalan traccspartikat folytatni, avagy egyszerűen kényelmesen elpihenni egy-egy árnyas fa takarásában.

A pszichológiai háttér forrásai:

Billig, M., & Tajfel, H. (1973). Social categorization and similarity in intergroup behavior. *European Journal of Social Psychology*, 3, 27-52.

Cialdini, R. B., Borden, R. J., Thorne, A., Walker, M. R., Freeman, S., & Sloan, L. R. (1976). Basking in reflected glory: Three (football) field studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34, 366-375.

Fiske, S. T. (2006). *Társas Alapmótvíumok*. Budapest: Osiris Kiadó.

Hogg, M. A., & Abrams, D. (1993). Towards a single-process uncertainty-reduction model of social motivation in groups. In M. A. Hogg & D. Abrams (Eds.), *Group motivation: Social psychological perspectives* (pp. 173-190). Hertfordshire, England: Harvester Wheatsheaf.

Linville, P. W., Fischer, G. W., & Salovey, P. (1989). Perceived distributions of the characteristics of in-group and out-group members: Empirical evidence and a computer simulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 165-188.

McGuire, W. J., McGuire, C. V., Child, P., & Fujioka, T. (1978). Salience of ethnicity in the spontaneous self-concept as a function of one's ethnic distinctiveness in the social environment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 511-520.

Sherif, M., Harvey, O. J., White, B. J., Hood, W. E., & Sherif, C. W. (1961). *Intergroup conflict and cooperation: The*

Robbers Cave experiment. Norman, OK: University of Oklahoma Press.

Smith, E. R., & Mackie, D. (2005). *Szociálpszichológia*. Budapest: Osiris Kiadó.

Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P., & Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behavior. *European Journal of Social Psychology, 1*, 149-178.

Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: A self categorization theory* Oxford: Blackwell.

Wilder, D. A., & Shapiro, P. (1991). Facilitation of outgroup stereotypes by enhanced ingroup identity. *Journal of Experimental Social Psychology, 27*, 431-452.

Williams, K. D., Shore, W. J., & Grahe, J. E. (1998). The silent treatment: Perceptions of its behaviors and associated feelings. *Group Processes and Intergroup Relations, 1*, 117-141.

Williams, K. D., Cheung, C. K. T., & Choi, W. (2000). Cyber Ostracism: Effects of being ignored over the internet. *Journal of Personality and Social Psychology, 79*, 748-762.